

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
תרומה
אדר ראשון ה'תשע"ט ב'ש"ל
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

שבוע אחרון לימי שובבי"ם ת"ת, וביאור המלה ת"ת.

השלמה בעניין נתינת צדקה "לפני התפילה", ובעניין אמירת פסוק ואני ברב חסדך
אבוא ביתך וגו' בכניסה לבית הכנסת.

מעלת הלימוד בספר הזוה"ק בשמחה, ושגוי אינו יכול להבין קבלה ואת ספר הזוה"ק.

דברי חיזוק בעניין שירת קודש, והפגימה בקדושה כאשר שומעים שירים זרים, כגון
שירים שמקורם מהגויים או מהחילונים.

השלמה בעניין אמירת שם ה' מלעיל.

מדרגת החוזה מלובלין אשר שמר על עניו והגיע למדרגות עצומות.

תשובה לשואל בעניין מנהגינו להניח את קשר התפילין של ראש מתחת למעברתא,
האם ראוי לשנות ו"להחמיר" שהקשר יהיה מעל המעברתא כמו הרצועות.

תשובה לשואל בעניין מנהגנו להדליק שתי נרות לשבת-קודש, האם ראוי וכדאי
להוסיף עוד נרות.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 482

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו

הרה"ג יצחק טייירי בן הרב מרדכי הי"ו,

ונו"ב צופיה בת ידידנו הרב בצלאל דוד הי"ו.

המקום ב"ה ירצה נדבתו ויברך מעשה ידיהם, מכל צרה ונזק

יצילם, וימלא כל משאלות לבם לטובה, אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו הרה"ג יצחק טייירי בן הרב מרדכי הי"ו מעיר רחובות ת"ו, ונו"ב צופיה בת ידידנו הרב בצלאל דוד הי"ו מקרית עקרון ת"ו. להצלחתם הם וכל בני משפחתם. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו ויברך מעשי ידי מכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות לבו ולבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

שבוע אחרון לימי שובבי"ם ת"ת, וביאור המלה ת"ת. נותר עוד שבוע אחד, של ימי השובבי"ם. שובבי"ם ת"ת. וצריך להזדרז ולא להחמיץ ח"ו. שובבי"ם, כולם יודעים מהו המובן. הכוונה, מורדים. כפי שאומר הפסוק [ירמיהו ג', י"ד. וכן שם בפס' כ"ב], **שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים, נָאִם יי'.**

פירוש המלה 'תת', מלשון נתינה. כמו שאומר הפסוק, [שמות ט"ז, ח'] **בְּתַת יי' לָכֶם בְּעֶרְבֹ בָּשָׂר לֶאֱכֹל.** וכן כתוב עוד [דברים ב', כ"ה], **הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל, תַּת פַּחַדְךָ, וַיִּרְאֶתְךָ. יָמִים אֵלּוּ, הֵם הַזְדַּמְנוֹת שְׁנִיתָנָה לָנוּ מֵאֲתוֹ יְתָב', כִּיּוֹן שֶׁהֵם מִסּוּגָלִים לְתִיקוֹן פְּגָמֵי הַקְדוּשָׁה.**

ישנו גם רמז בזה, לנתינת צדקה. דהיינו, שהאדם "יתן" צדקה, יפתח את ידו לתת צדקה, במיוחד בימים הקדושים הללו. בצדקה ישנה סגולה מיוחדת לכפר פשע ולהתם חטאת.

השלמה בעניין נתינת צדקה "לפני התפילה", ובעניין אמירת פסוק ואני ברב חסדך אבוא ביתך וגו' בכניסה לבית הכנסת.

דיברתי בשבוע שעבר, שישנו עניין לתת צדקה לפני התפילה. וחקרנו מה הכוונה לפני התפילה, האם זה לפני התפילה ממש, או בפסוקי ויברך דויד, כי בעצם משם מתחילה תפילת שחרית, ושם מתאים יותר לתת צדקה.

עורר אותי אברך אחד (החפץ בעילום שמו) למה שכתב מה"ר אליעזר פאפו בספרו פלא יועץ [ערך בית הכנסת], נביא את דבריו תכף, אולם נקדים ונאמר מה שכתוב שם בתחילת הפסקא. למרות שאינה נוגעת לעניין זה, נזכיר זאת כעת, כיון שלצערנו גם עניין זה טעון חיזוק.

כתב הפלא יועץ כך, וקודם שיכנס לבית הכנסת, צריך ליטול רשות באמירת פסוק ואני ברב חסדך. לא כמו רבים שאין יודעים ואומרים אותו אחר כניסה. אלא ישהה על הפתח כמי שחרד ליכנס לבית מלך רם ונשא איום ונורא, ויטול רשות באמירת פסוק ואני ברב חסדך. מדגיש הפלא יועץ, שלא לומר את הפסוק אחר הכניסה, אלא עוד מלפני הכניסה.

ישנם כאלה האומרים חצי פסוק בחוץ, וכאשר אומרים את המלה "אשתחוה", הם נכנסים לביהכ"נ וממשיכים את הפסוק בפנים. אומר הפלא יועץ, וכן עוד ספרים, שהדבר אינו נכון. ישנם ראיות, שצריך לומר את כל הפסוק כולו מחוץ לבית הכנסת. כי אמירת אשתחוה, הכוונה ללשון עתיד. ולאחר מכן הוא נכנס ומשתחוה.

לצערנו, הדור שלנו כ"כ משובש, עד שסיפר לי הרב אסף לוי יצ"ו מביתר, על אברך באיזה מקום, שנכנס לבית הכנסת של אשכנזים, אשר אצלם משוסדמה נעלם הדבר הזה, למרות שזה מובא בשערי תשובה [סי' מ"ו סק"א], וגם המשנה ברורה הביא זאת בהקדמה לסימן מ"ו. אעפ"י שהמשנ"ב לא מזכיר מפורש את ההשתחויה אז, אבל הוא כתב לומר את הפסוק "אשתחוה" אל היכל קדשך. וכבר כתב על זה בפסקי תשובות שם, שצריך האדם להיזהר לקיים את דברו ולהשתחוות.

אותו אברך השתהה על יד הכניסה כנ"ל, באמירת הפסוק ואני ברב חסדך וגו', נכנס והשתחוה. ראה זאת הגבאי, והעיר לו, פה לא נוהגים כך. פה לא משתחוים בכניסה.

רחמנא ליצלן. לא נוהגים... כבר כביכול ישנו "מנהג" שלא להשתחוות, עד שצריכים להעיר "ולמחות" במי שכן משתחוה. איפה היראת שמים...?

שאלה מהקהל: כיום שמעתי מעוררים שלא לומר את הפסוק הזה אלא עם טלית ותפילין, האם הרב מסכים עם זה?

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהגמ' במס' בבא בתרא [דף י' ע"א] דורשת מכך, שיש לתת צדקה לפני התפילה. הדבר רמוז בפסוק זה, "בצדק" אחזה פניך. דהיינו, עוד לפני שאני נכנס לפני ה', הנני נותן צדקה, כך אני רצוי יותר לפני הקב"ה, וממילא התפילה תתקבל יותר וכו'.

מסיים הפלא יועץ בשבח העניין, זה דבר גדול ומועיל הרבה.

אמרתי לאותו אברך דלעיל, יישר כחך, כי הזכרת לי נשכחות. כבר בעבר כתבתי ודיברתי על כך. היה זה בזמנו [שנת ה'תשע"א], שדיברנו והרחבנו וכתבנו על ביצת בת היענה הנמצאת פה מעלינו. אמרנו אז, שישנם עשרות טעמים, מדוע להניח ביצת בת יענה בבתי הכנסת. בסופו של דבר הגענו לסביבות נ' טעמים לעניין זה, וזה היה אחד מהם.

היענה הוא היען, ואלו אותיות עני. בביצתו יש רמז לעני, דהיינו לנתינת צדקה. זהו אחד מהטעמים שאמרנו למנהג זה, כי ביצי בת היענה מזכירים זאת.

ומהו הקשר ביניהם?

תשמעו דבר הפלא ופלא, שחידש הגר"י אייבשיץ בפירושו למגילת איכה, הנקרא "אלון בכות" (נספח לספר אהבת יהונתן). הפסוק אומר באיכה [ד', ג'], **בַּת עַמִּי לְאַכֹּזֶר, בְּיַעֲנִים בְּמִדְבָּר**. הנביא מקונן ומזכיר את חטאי עם ישראל ח"ו, אותם מעשים אכזריים שגרמו לגלותם. נהגו בקשיחות לב. מפרש הגר"י אייבשיץ שם, שהכוונה לחוסר נתינת צדקה.

וזה לשונו שם, לא כן עשו בני ישראל, כי בת עמי היה לאכזר. והנה כתיב בפסוק [ישעיהו מו, יב], **שָׁמְעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב הִרְחֹקִים מִצְדָּקָה**. פי', דבאמת אם עני בא אצלם נתנו לו צדקה, אך הרחיקו עצמם מהעניים, ומעלימים עיניהם מהם לבל יראו צרתם אשר גברה עליהם. לא רצו לראות בעיניהם את העני, כך שיכמרו רחמיהם עליו ויתנו לו, אלא התרחקו מהם, והעלימו עין

תשובת מרן שליט"א: כמו שכתוב "ביראתך", שהכוונה יחד עם תפילין, ומה יעשו בשבת?

המשך השאלה מהקהל: בשבת אין בעיא, כי כבר לא צריך תפילין.

תשובת מרן שליט"א: אכן יש אומרים כך, אבל דבריהם כלל לא מוסכמים.

בודאי שהיה הכי טוב, שהאדם יצא מביתו עטוף בטלית ומעוטר בתפילין, או שיניחם בכניסה לביהכ"נ, וממילא יאמר את הפסוק הזה בצורה הכי ראויה. עפ"י הזוהר הק', אומרים "ביראתך", עם תפילין. אבל למי שלא מסתדר כך, הגם שישנם האומרים שלא יאמר אז את הפסוק, משום שנראה כמעיד עדות שקר, זה לא מוסכם. יש המבינים, שגם עם הטלית אפשר לומר את הפסוק, כי גם הטלית מוסיפה ירא"ש. עיין ענף חיים להראח"נ דף י"א אות ה' עמוד ג'. ישנם המיישבים זאת, ואי"צ לעורר את השאלה הזו. אפשר לומר זאת בתורת עדיפות, שכדאי והכי טוב לצאת ידי חובת כל הדעות ולאמרו עם טלית ותפילין. אבל גם למי שלא מסתדר לעשות זאת, לא נורא אם הוא יאמר את הפסוק בלא זה.

הערה מהקהל: הרי בשאר היום גם נוהגים לומר ואני ברב חסדך?

תשובת מרן שליט"א: נכון. כגון כשבא למנחה, ומוכח שגם בלי תפילין אומרים זאת.

מוסיף הפלא יועץ, דבר הנוגע לעניינינו. וז"ל, ומה טוב ומה נעים שיתקנו תיבה לעניי העיר, וישימו אותה בכניסת פתח בית הכנסת. עוד לפני התחלת התפילה, שישומו קופה בכניסה, כדי שיתרמו צדקה. ויקבו חור בדלתו, כדי שכל הנכנס לבית הכנסת יקדים ליתן שם פרוטה לצדקה, העשיר לו ירבה והדל לא ימעט מפרוטה בכל פעם, ויאמר, אני בצדק אחזה פניך (תהלים י"ז, ט"ו).

בעל פלא יועץ הביא את הפסוק, **אֲנִי בְּצַדֶּק אֲחִיזָה פָּנֶיךָ אֶשְׁבְּעָה בְּהִקִּיץ תִּמְוֹנָתְךָ**, כיון

מצרתם. וזהו 'הרחוקים מצדקה', שהרחיקו עצמם מצדקה.

וזהו כיענים במדבר, דענין היענה הוא דאינה מרחמת על בניה ונודדת למדבר, וכן הרחיקו עצמם מצדקה, וק"ל.

הסברנו בזמנו, שזוהי אחת מן הסיבות לשים את ביצת היענה בבתי כנסת, כדי להזכיר את אחת מתכונותיה שהיא לא מרחמת על ילדיה, אלא מטילה את הביצים ועוזבת אותם. ואנחנו ח"ו לא נהיה כמותה.

נחזור לעניינינו. דברי הפלא יועץ, הם נכונים, והעניין מובא בספרים רבים, כגון בכף החיים בסי' נ"א וסי' צ"ב ועוד.

אולם לפי זה, אם זאת המטרה, א"כ הביצה צריכה להיות בכניסה לבית הכנסת. מכך התעוררתי, לברר את הפרט הזה. כי אם הטעם בהנחת ביצת בת היענה, הוא להזכיר שלא נהיה ח"ו כמו היענה שאכזרית, ולכן שיתן צדקה, מדוע שמים את הביצה בתוך בית הכנסת, הרי היה צריך לשים אותה לפני שנכנסים, כפי שאומרים הרבה מן המפרשים, שיש לתת צדקה עוד לפני שנכנסים.

התשובה לכך, שאכן הדבר נכון, ישנם האומרים כך, אבל רבינו האר"י ז"ל סובר, שנתנית הצדקה היא בפסוקי ויברך דויד, כאשר אומרים "ואתה מושל בכל". יש בכך עניינים נסתרים וגבוהים.

ומדברי הפוסקים המדברים על כך, כגון הטור והש"ע, מוכח שאין הכוונה לפני הכניסה לבית הכנסת, אלא לפני התפילה. והראיה לכך היא, כיון שהם כותבים את ההלכה הזאת של נתנית הצדקה בסי' צ"ב, בתוך דיני ההכנות לתפילת שמונה עשרה. משמע שהם סוברים, שהנתנה צריכה להיות לפני תפילת שמונה עשרה.

נמצאנו למדים כך. יש אמנם עניין לתת צדקה, עוד מלפני הכניסה. ויש יותר עניין, לתת

בפסוקי ויברך דויד. ואדם שלא יכל לתת בשני המקומות האלו, או ששכח, או שלא התאפשר לו לתת אפילו בויברך דויד, ועתה הוא חושב מתי הוא יתן צדקה? האם ביוצר, או לפני קרית שמע? עדיף לו שיתן סמוך לפני שמונה עשרה. ובכל אופן, לא לתת אחרי שמונה עשרה, אלא לפני כן.

ישנם מקומות, האוספים צדקה בעת אמירת 'זבא לציון'. לפי דברינו יוצא, שהם הפסידו את המעלה הזאת, של נתנית צדקה לפני התפילה. כנראה הם לא רצו להפריע לציבור, ואולי היו להם שיקולים אחרים. אבל אם נתנית הצדקה אינה מטרידה את הציבור מכוונתם, הכי טוב לתת הצדקה כשאומרים "ואתה מושל בכל". ואם מאיזו סיבה האדם לא נתן אז, שלא יגש לקופה כאשר אומר ברכת יוצר אור, אלא שיתן את הצדקה לפני שמונה עשרה. דהיינו, כאשר אומרים אמת ויציב וכו'. זה נחשב ממש 'לפני התפילה', וזאת המעלה הטובה ביותר.

שאלה מהקהל: אם הגבאי שאוסף את הצדקה לא נמצא לידו כאשר הוא אומר "ואתה מושל בכל", מה יעשה?

תשובת מרן שליט"א: לפחות שיפריש מכיסו. שיוציא את הצדקה, וישים בצד.

שאלה מהקהל: האם המנהג לא היה בד"כ להסתובב לאסוף אחר התפילה?

תשובת מרן שליט"א: יש שכך הנהיגו בקהילותינו. אבל אתה צריך לדעת, כי בעבר בקהילותינו בתימן בכלל לא היו אוספים כסף בתפילה, כמו שאומר מהרי"ץ [עץ חיים דף כ"ג ע"א] שאפילו ב'ויברך דויד' לא נהגנו לתת צדקה.

כשהתחילו לנהוג זאת – כנראה רק משהגיעו לארץ ישראל – עשו זאת לקראת סוף התפילה. כנראה העדיפו, שלא להפסיק באמצע התפילה. והרי בכלל יתכן שישנם אנשים שעדיין לא הגיעו, אולם באמירת 'זבא לציון' רובם נמצאים. זה גם פחות מפריע

אלא שמצד שני, הדבר מטריד את הגבאי, להסתובב אז בין הציבור. גם לא יכולים כולם לכוון שיצא זה בדיוק באמירת "ואתה מושל בכל". משא"כ אצלנו כאן, שישנה כספת, כל אחד יכול לכוון לתת צדקה בזמן שהוא אומר "ואתה מושל בכל". אם הגבאי מסתובב בין כולם, אי אפשר שבאותה מלה בדיוק כולם יתנו ביחד את הצדקה. אבל כל זה לפי המנהג שלנו, שכולם אומרים יחד ובמקהלה. אולם אם כל אחד אומר לעצמו, הוא יכול לסדר זאת. [מקורב גם זה נשתנה, כי גם דרך החור שבכספת. ניסו לגנוב, "והצליחו". ולכן עכשיו החליפו כספת. אין זה בה חור, ותורמים כשניגשים לקופה. והגבאי דואג להכניס אח"כ את התרומות לתוך הכספת].

שאלה מהקהל: אפשר להניח את הצדקה לידו כשהוא אומר "ואתה מושל בכל"?

תשובת מרן שליט"א: לפחות גם זה בסדר. שמפריש את זה ממנו, רק שיזכור לשים בקופת צדקה לאחר מכן. זה גם טוב.

שאלה מהקהל: הספרדים אומרים ויברך דויד בעמידה בגלל הגבאי.

תשובת מרן שליט"א: יש סוברים כך. אכן יש עניין עפ"י הסוד לעמוד תמיד בשנותנים צדקה. יפה. אבל יש סיבה אחרת ועיקרית לעמידתם אז, ואכמ"ל.

מעלת הלימוד בספר הזוה"ק בשמחה, ושגוי אינו יכול להבין קבלה ואת ספר הזוה"ק.

נמשיך עוד, בעניין ימי השובבי"ם.

דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק לך לך ה'תשע"ז ועוד] על כך, שמעלת הלימוד בזוה"ק, מועילה לזכך את הנשמה. וישנה תועלת עצומה בכך שהאדם יקבע לעצמו לגרוס לפחות דף או עמוד בספר הזוה"ק. אנו מקרוב הנהגנו זאת כבר בס"ד, ב'סדר השילוש'. בזה מסיימים.

בספר "אור נערב" של הרמ"ק [חלק ה' פ"ב], הסביר מהי סגולתו ומעלתו של העוסק בחכמת

בתפילה, אינו מסיח את דעתם, ועד שהגבאי הסתדר, ויתפלל ביישוב דעת וכו', העדיפו לאסוף בסוף.

אבל עכ"פ, זהו מנהג חדש. ולא שהיה זה מנהג קדום.

אבותינו בעבר בתימן, לא השתמשו כ"כ בכסף. אפילו שאמרנו בשם מהרי"ן, שלא נהגנו לתת צדקה אז, ואכן הדבר לא היה מקובל בעבר, אבל כדאי שתדעו, שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסם. הם לא היו הולכים עם 'כסף קטן' בכיס. הם התעסקו בעיקר עם מוצרים, וזאת היתה צורת התשלומים ביניהם. שלא כהיום, שיש לאנשים פרוטה מצויה בכיסם. לרוב האנשים אז, לא היה כסף בצורת מטבעות בכיסם. מחמת זה, נתינת צדקה לפני התפילה, לא היתה נהוגה אצלנו. אבל היום בזמנינו, הדבר כן שכית, וישנה אפשרות כזאת. לכן כתבנו בש"ע המקוצר [סי' י"ב סעיף ח'], שזהו מנהג טוב וראוי לעשותו. זה בבחינת "שוקולדות" (עוד מעט נרחיב על זה יותר בס"ד).

שאלה מהקהל: אולי היה כדאי שאחד יסתובב עם הקופה בויברך דויד', במקום שכולם יקומו לקופה, ותהיה המולה. או ששימו בצד עד לאחר התפילה.

תשובת מרן שליט"א: נכון. מבחינה מסוימת, זה יותר טוב. אבל למשל בבית הכנסת שלנו כאן, עשו כך בעבר, הגבאי הסתובב בין כולם ואסף, עד שהחליטו להתקין פה כספת, כפי שכולכם רואים כאן מימיני. ומדוע? כי כשהיו אוספים בקופה, בסופו של דבר גם בקופה זה לא נשאר... **אם גָּנְבִים פָּאוּ לָךְ אִם שוֹדְדִי לִילָה** [עובדיה א', ה']. הרבה אנשים, גם כאלו שלא כשרים כ"כ, ביקרו בביהכ"נ. בסופו של דבר החליטו לשים כספת, ותורמים את הצדקה הישר לקופת הכספת. הגבאי לפעמים היה שוכח להכניס את הכסף אחר התפילה לכספת, והיו גונבים. אבל לגופו של עניין, אין הכי נמי.

הקבלה. הוא עומד על כמה סגולות, שבהם זוכה העוסק בחכמת הקבלה.

הוא כתב כך, הסגולה השביעית, כי העוסק בחכמה הזאת וממלא פיו שחוק בה, בלי ספק ממלא לבו יראת שמים ויראת חטא ויוסף אומץ בעבודה. הלימוד הזה מוסיף ומרבה לאדם ירא"ש.

וזה בדוק. כי אפילו גרסת לשון הזהר יראה אל האדם (אולי צריך לומר 'יראה על האדם') שמחה בנפש ביראת ה', כאילו עוסק עם הצדיקים בגן עדן. הגירסא בספר הזהר, ממלאת את האדם שמחה ויראת שמים.

ואם גוברא לא חזי, מזליה חזי. כי אין ספק שזה עיקר עסק התורה בגן עדן בין הצדיקים.

הלימוד הזה, מביא אל האדם שמחה. ובפרט כשהוא לומד בניגון וברגש. הדבר חשוב מאד, ומוסיף את המעלות שאמרנו. לכן, כדאי בפרט בימים אלו, להרבות בלימוד ספר הזהר הק', וכמובן גם בכל ימות השנה.

הדבר העשירי שכותב הרמ"ק, הוא ג"כ דבר מעניין.

הסגולה העשירית, והיא מה שבחנתיה וניסיתיה כי מאן דלא עאל בקיימא קדישא, לא ישלטו בחכמה הזאת. ואף אם יאמרו וידברו בספירות, לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, ואין בכוחם להשכיל אפילו מן הדברים הפשוטים כלל. משא"כ בפשט, שכבר נמצא מהם מי שידע לעיין ההלכה כפי העיון הפשטי, וזה מן הטעם שהזכרנו בלי ספק.

אומר הרמ"ק, כי גוי לא מסוגל להבין סתרי תורה. פשט, גמרא ומפרשים ופוסקים, הוא יהיה מסוגל להבין, אבל לא את הסוד. אם נלמד עם הגוי הלכות, ושאר חלקי התורה הפשטיים, הוא יכול להבין. גם הגוי בעצמו יכול ללמוד, כי למעשה אסור ללמד גוי תורה. אם הגוי ילמד גמ', הוא יבין, ויש כבר כאלו שהצליחו להבין.

אך לגבי הקבלה, אומר הרמ"ק כי הם "סתומים", הם לא יצליחו להבין שום דבר. אפילו אם הם ידברו על לימוד הקבלה, זה רק "מבחוץ". גויים לא יבינו ולא ישלטו בחכמה הזאת. הרמ"ק בא להסביר בכך, את מעלת לימוד הקבלה, שהיא שייכת רק ליהודים. נשמה קדושה.

לגבי מה שכותב הרמ"ק, שגוי יוכל להבין פשטי התורה, דבר זה אינו פשוט כ"כ. כי ראיתי בעבר, שמספרים על שר ההשכלה ברוסיה, שניסה פעם להבין מהי אותה הגמ' שהיהודים לומדים כל הזמן...? הוא רצה לחקור, מה עושים בישיבות כל הזמן? מהי אותה החכמה הטמונה בגמ'? החליטו כמה למדנים לבוא אליו ולהסביר לו איזה מושג מהגמ', וללמוד איתו איזו סוגיא.

חשבו ביחד, על איזה סוגיא נדבר איתו? אם נבחר סוגיא עם דרשות ופסוקים, היא לא תיכנס לראשו הגויי. לכן הצביעו על סוגיא שכולה הבנה, ללא דרשות וילפותות, על סוגית 'תגרי לוד' [ב"מ דף מ"ט ע"ב]. זאת סוגיא הקשורה למסחר, ולא ללימודים הרגילים. והנה, כמה שניסו להסביר לו וללמד אותו, לא קלט ולא הבין. והוא היה שר ההשכלה...

אומרים כי כיום ראו בדרום קוריאה (או בצפון שם) שהיהודים הם עם חכם בזכות לימוד הגמ', והחליטו לתרגם את התלמוד לשפתם שלהם. צריכים לבדוק, האם הם מבינים, או שאינם מבינים... מה יצא להם מכך.

אבל לפי הרמ"ק דלעיל, הגויים מסוגלים להבין את חלקי התורה שבפשט. כנראה ישנם עכ"פ כאלה. ישנה דרגא מסויימת, שהם יוכלו להבין. כמובן שבצד התורה, אין להם חלק ונחלה, אבל קצת תפיסה מסויימת יכולה להיות להם.

דברי חיזוק בעניין שירת קודש, והפגימה בקדושה כאשר שומעים שירים זרים, כגון שירים שמקורם מהגויים או מהחילונים.

גם הנביאים התנבאו רק כשהיו במצב של שירה – "והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח יי".

ביהדות ניתן מקום של כבוד לשירה בכל סעודת מצווה – חתונה, סעודות שבת ויו"ט, סיום מסכת, ברית ובר מצווה. אף בתפילות, ייחדו מקום מיוחד לחלקים, בו אין אנו מסתפקים רק במילות התפילה, והם יהיו תמיד מלווים בנעימות קודש.

גדולי הדורות, אלו שכל רגע היה מדוד ושקול, הקדישו מזמנם, והלחינו לחנים מעוררים לדורות הבאים. די אם נזכיר חלק מהם: בעל התניא, אשר הלחין עשרה לחנים, המושרים עד היום בכל תפוצות ישראל. בעל הברכת שמואל, ועוד ועוד.

זכור לי, כי גם את ניגון השיר המפורסם 'זשמחת בחגך', הלחין הגר"ח מוולאז'ין, שהיה תלמיד מובהק של הגר"א.

לשירה כח עצום. השירה מדברת ישר לנשמה. היא פורצת חומות וחוצה גבולות. האדם הקשוח ביותר, יתרגש לשמע נעימה מרטיטה. לעומת זאת גם אדם עצוב מדוכדך ושבור, יפתח במחול כשישמע שיר עליז ושמח.

זהו כוח ייחודי לשירה. אין שום דבר גשמי היכול להניע משהו בנשמה כמו שירה. מעולם לא ראינו אדם שהתרגש עד דמעות, מאכילת סטייק משובת. גם לא חוינו אדם עצוב שהתחיל לשמוח אחר שינה ארוכה. רק לשירה יש את הכח הנפלא הזה להשפיע על הנפש ובאופן מיידי. אנחנו יכולים להגיע לחתונה טרודים, עייפים ומרוטים, ופתאום אנחנו מוצאים את עצמינו מסתחררים במעגלים ושמחים, מנותקים מכל מה שהיה ויהיה. ולהיפך, ביכלתנו לעבור לעולם אחר מיד כשנשמע שירי התעוררות ורגש.

כל ההקדמה הארוכה הזאת נכתבה כדי להגיע למלים הבאות. ידוע לכולנו, "זה לעומת זה ברא אלהים".

מה שצריך לחזק עוד עתה, הוא את עניין שירת הקודש. לצערנו הדור שלנו חלש, ומיקל ראש בכל ענייני השירים. לוקחים כל מיני מנגינות ממקורות זרים, ולא איכפת לאנשים. דיברנו על כך רבות בעבר. כעת, בזכות ידידנו הרב נתנאל קרני יצ"ו, יש לנו תוספת חיזוק לזה. הוא מסר לי מאמר חשוב שנדפס בזמן האחרון, שכתב הרב פינחס ברייר על כך. זהו חיזוק חשוב, ואני רוצה לזכות בו גם את הרבים.

צריכים להתעורר בימים אלו בפרט, להבין שהשירים הפסולים הבאים ממקורות זרים, פוגעים קשות בקדושת האדם. לכן כל אחד ישתדל, לתקן זאת בביתו ובסביבתו. היום כולם מחזיקים 'נגנים', יש גם דיסקים, ובחורים ומבוגרים מעבירים שירים זה לזה, וכמעט שאין דורש ואין מבקש. כמעט שאין איש שם על לב.

וכך כותב בעל המאמר, השירה היא משהו מובנה במהותו של היהודי. אין זה תחביב או אמנות, זהו חלק ממהותה של נשמה יהודית. יהודי מקור מחצבתו הוא מתחת כסא הכבוד, מקום שירת המלאכים. נשמתו כמהה ומתגעגעת לשירת המלאכים, לשירות ותושבחות שנשמתו שמעה עוד בטרם ירדה לעולם.

נשמה יהודית מתעוררת לשמע שיר קדוש. הרבה התעוררויות, הרבה רצונות והרבה שינויים והתקדמויות, נזקפים לשירה מעוררת.

עוד בבית המקדש היתה לשירת הלויים תפקיד נכבד במהלך הקרבת הקרבנות. כפי המבואר בחז"ל, הלויים היו רואים את מצבו של האדם החוטא שהביא קרבן, ולפי זה התאימו את הלחנים. כשראו אדם עם לב אבן המקריב את קרבנו מצות אנשים מלומדה, היו שרים שירי רגש והתעוררות, עד שליבו נמס בקרבו וחזר בתשובה שלימה. מנגד, אם החוטא היה שבור מדאי, והגיע על סף ייאוש, היו פוצחים בזמר מעודד, זמר של התחדשות ותקווה.

כל דבר שבקדושה גם צד שכנגד, ואם אנו רואים שלשירה ישנה השפעה עצומה כל כך על הנפש כמה עלינו להקפיד ולהיזהר מה אנו שומעים ומה ילדינו שומעים.

שיר שמקורו בקדושה, שיר האומר כבוד, לחן שמרגישים עליו שהולחן על ידי אדם ירא שמים, לחן כזה יעורר בודאי לעבודת ה', כפי שאנו רואים במציאות.

לעומת זאת, לחן שהולחן על ידי אדם ריקני, אדם שלא היית מרשה לבנך יקירך להימצא בד' אמותיו, איך תיתן שהוא ידבר לנשמתו של בנך? איך, למען ה', איך?...

מי מדבר על האפנה החדשה של 'גיור' לחנים חילוניים, או גויים. לוקחים לחן רחובי, מדביקים עליו מילות קודש כ'טובל ושרץ בידו', וכבר הוא מושמע בחתונות יהודיות כשרות כשבחורי ישראל רוקדים ו'מתפרקים' לצליליו.

גם רבנים וראשי ישיבות יכולים לבוא אז, רק שאינני יודע אם באותו הרגע.

אם השירה מדברת לנפש, אזי שירים זולים אלו מדברים ללב. אנו בעצם מקשיבים לכל אותם מלחינים ריקניים חולים. האם היינו מוכנים לנהל שיחה מלב אל לב עם אותם פוחזים וריקים? למה ניתן א"כ שידברו אלינו בצורה עקיפה, ישירות ללבות בנינו ובנותינו?

ישנו מדד ברור לראות אם השיר קדוש, או להיפך, גם ללא ידיעת שם המלחין. נשים לב לתנועותיו בשמיעת השיר, ובסגנון הריקוד. בשיר קדוש, גם כשהשמחה פורצת גבולות, הרגשות הומים בקדושה. כששרים 'כי הרַבִּית' ו'עד הַנָּה' מתחברים ומתעוררים. לעומת זאת, כל אותם שירי זבל, מיד כשהתזמורת פוצחת, כבר נראה תנועות רחוביות זולות, ותחושת ריקנות והתפרקות באוויר. מי שרק יהיה כנה עם עצמו, יודה בעובדה.

אבל תשמעו צד שני למטבע. ישנם הבאים ללמד זכות על כך, והוא בא לענות להם.

ישנה לאחרונה טענה מצד כל אותם זמרים, שהם מונעים כביכול מהנוער היסחפות אחר הרחוב וכך הם כאילו נותנים לנו את זה ב'הכשר', כך שבעצם הם אלו המצילים את הנוער...

כל מחנך יודע שהאמת הפוכה לגמרי. אותם נערים שנחשפו לשירים רחוביים, מהר מאד מחפשים את המקור, ולא את החיקויים. למה לשמוע את התלמידים, כשאפשר לשמוע זאת ישירות מה'רב' רח"ל. זו עובדה שאי אפשר להתווכח עמה.

שמעתי גם בשם אחד מגדולי הדור, ששאל את אחד הזמרים, למה הוא שר שירים זולים? הלה ענה שהוא מרגיש שבזה הוא מקרב יהודים ליהדות, כי על ידי השירים הם מתחברים אליו וכו'.

ליצר הרע, ישנם תירוצים מיוחדים...

ענה לו אותו גדול בסיפור. פעם הגיע זמר מסוג זה לבית דין של מעלה. כשנשאל למה היה שר כמו גוי? ענה, שכוונתו הייתה להחזיר יהודים לצור מחצבתם, ובעצם הוא התעסק כל החיים בהחזרה בתשובה. מצד אחד יש לי פרנסה, ומצד שני אני מרבה זכויות כל היום...

ענו לו, שיישב עם כסא ליד גן עדן. ובעל התשובה הראשון שיכנס ויצהיר שחזר בתשובה בזכות שירתו, יכניסו עמו לגן עדן. תחכה כאן ונראה מי חזר בתשובה מהשירים שלך...

סיים אותו גדול: הלה עדיין מחכה לבעלי התשובה שלו...

בקיצור, אלו דברים בטלים.

למעשה, כמו שברור לנו שעלינו לשמור על מה שהילדים מכניסים לפה, ועלינו לשים לב מהם הדיבורים שהם מוציאים מהפה, כמו שנבדוק מי

מדרגת החוזה מלובלין אשר שמר על עינו והגיע למדרגות עצומות.

כיון שאנו מדברים על ענייני קדושה ויראת שמים, בפרט כפי שאמרנו מקודם, צריכים לדעת, כי מי ששומר על עינו, הוא יכול להגיע למדרגות נשגבות. כגון אחד מגדולי האדמורי"ם, זהו החוזה מלובלין. תכף תבינו, מדוע אני מדבר עליו בפרט.

החוזה מלובלין, זהו מה"ר יעקב יצחק הלוי הורביץ, מצאצאי השל"ה הקדוש. הוא נקרא "החוזה", כיון שהוא היה רואה מסוף העולם ועד סופו.

וכך כתב בשבחו, בספר אמרות טהורות [נידאם. במדבר דף ב'], היו גאוני עולם משכימים לפתחו בראותם את גודל מדרגתו וקדושתו. והתגלות האלהית שהיתה בימיו לא היתה בדורות האחרונים.

והוסיף שם בהערה, החסידים מספרים, כי כשנבראה נשמתו של החוזה מלובלין, ניתנה לה הסגולה לראות מסוף העולם ועד סופו. היא היתה נשמה קדושה וטהורה.

אבל כשראתה את שפע הרע, ביקשה שיקחו ממנה סגולה זו, ולכן הגבילו את כח ראייתה והעמידוהו על ארבע מאות פרסה. לא היה מסוגל לראות את הרוע והטינופת שישנם בעולם.

בנערותו היה עוצם את עינו במשך שבע שנים, חוץ מבשעות תפילה ולימוד, כדי שלא יראה דבר ערוה, ומזה נעשו עינו כהות וקצרות ראייה. כאן כתוב, שהיה עוצם עינו, אבל בספרים אחרים זכורני כתוב, שהוא קשר מטפחת על עינו, בכדי שלא יראה כלום. כמובן מלבד התפילה והלימוד, כאמור כאן. ממש הפלא ופלא.

מכך יצא, שנחלשו עינו. מבחינה גשמית, הוא לא ראה טוב, אבל מהבחינה הרוחנית, שום דבר לא עצר בעד מאור עינו...

החברים שלהם ועם מי הם מסתובבים, כך עלינו לשמור מה הם שומעים ומה הם השירים המדברים לנשמתם.

ושפתים ישק, משיב דברים נכוחים.

השלמה בעניין אמירת שם ה' מלעיל.

בדרך אגב, נעבור מענין לענין באותו ענין. זו הערה קטנה על מה שהסברנו בעבר [שיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ז], מדוע נוהגים לומר בברכת כהנים את שם ה' מלעיל, וכן בפיוטים. קשה על כך, שהרי ישנם גדולים המתנגדים לזה. כגון בעל נודע ביהודה [בתשובותיו] האומר על כך מליצה, כי מי שאומר את שם ה' מלעיל, הוא בעצמו מלרע...

הם מעוררים על הניגון, שלא לעשות את שם ה' מלעיל. דהיינו, שלא להטעים את הדל"ת, אלא בסוף. והשאלה מתעוררת, לגבי ברכת כהנים והפיוטים, שאומרים זאת מלעיל. ותירצנו והסברנו זאת, גם הבאנו אסמכתות למנהג, כי כיון שזה צורך הניגון, אין מניעה לאמרם מלעיל.

אמרו ראייה למנהג, בדרך צחות, ממה שכתוב בתהלים [ל"ג, א'], רָנְנוּ צְדִיקִים בַּיְיָ. דהיינו, מרננים בשם ה'.

עתה בהזדמנות זאת, ברצוני להביא עוד שני ראיות כאלה, מפסוקים המורים כן.

האחד, ממה שכתוב [ישעיהו יב, ה], זָמְרוּ יְיָ בְּיָגְאוֹת עֲשֵׂה. לא כתוב, זמרו לה', אלא זמרו יי'. הרי זהו רמז, לזמר את ה'.

וישנו פסוק נוסף, בספר תהלים [פרק קמ"ז], הָלְלוּ יְהוָה בְּיָמֵינוּ זָמְרוּ אֱלֹהֵינוּ. למרות שבהמשך המזמור בפסוק ז' כתוב, זָמְרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְּכָנוֹר.

מה שחסרה האות למ"ד, במלים 'זמרו יי'', זהו רמז, כי בשביל הניגון אפשר לזמר בשם ה'. אסמכתא.

אמרתי זאת כהשלמה, למה שדיברנו בעבר.

כשהיה מביט במצחו של אדם, או כשהיה קורא את פתק הבקשה שלו, רואה היה את נשמתו עד שורש הוויתה באדם הראשון, וכמה גלגלים נתגלגלה בעולם, ומה עשתה בכל גלגול, אם קלקלה או תיקנה, באיזו עבירה נסתבכה, ובאיזו מצוה נזדקפה (= התעלתה).

על ענוותנותו ויראתו של החוזה מספרים שאמר, "אם יאמרו לך כל גדולי ישראל כי צדיק אתה – אל תאמין. ואפילו נגלה לך אליהו הנביא זכור לטוב או מלאך מן השמים ואומר לך כי צדיק אתה – אל תאמין. ואף אם כביכול האין סוף ברוך הוא וברוך שמו יאמר לך כי צדיק אתה – אל תאמין, אלא על אותו רגע בלבד, ולא על הרגע הבא אחריו".

ה"חוזה" – רבי יעקב יצחק הלוי הורביץ זצ"ל נולד בשנת תק"ה [1745] במחוז לובלין שבפולין, לאביו – רבי אברהם אליעזר הורביץ – שהיה נצר למשפחת הורביץ צאצאי השל"ה.

תשובה לשואל בעניין מנהגיו להניח את קשר התפילין של ראש מתחת למעברתא, האם ראוי לשנות ו"להחמיר" שהקשר יהיה מעל המעברתא כמו הרצועות.

אמרתי זאת, כיון שהדבר קשור לעניינינו, קדושת ימי השובבי"ם. אבל בנוסף, מכיון שבזמן האחרון פנו אלי שני אברכים, כל אחד בשאלה הלכתית אחרת, אבל המכנה המשותף שלהם שווה. אלו שאלות, לגבי הנהגה בהלכות, דברים שאנו עושים, האם כדאי לשנותם "לשופרא דמילתא".

מקודם אמרנו, 'שוקולדות'. דיברנו כמה פעמים בעבר, כי גם אם ישנם הנהגות שאבותינו לא עשו, כיון שזאת הנהגה טובה, ואין בה משום יוהרא, מהיות טוב אל תיקרא רע. על כך אמרנו, את משל השוקולד...

אתם יודעים, בעבר, לפני כשלוש מאות שנה, לא היה בעולם שוקולד. הוא לא היה מפורסם. כאשר נמצא השוקולד, התחילו לדון מהי ברכתו, האם בורא פרי העץ, האדמה, או

שהכל. גדולי הדורות הראשונים, לא דנו בכך, כיון שזה לא היה מעשי אצלם בכלל. רק לאחר שהביאו את השוקולד מארצות המזרח לאירופה, והוא התפרסם באירופה ובעולם, התחילו לדבר לגבי ברכתו. ייצרו אותו בשנים המאוחרות יותר, ואז ישבו ודנו.

עכשיו תאמרו אתם. אבותינו בתימן לא אכלו שוקולד. לא היה להם שוקולד. אבל היום בארץ ישראל, אוכלים כולם שוקולד. ומדוע? כי הוא מתוק.

זהו משל גם כן, לגבי הנהגה טובה, אשר אבותינו לא ידעו ממנה ולא הכירוה, שאפשר להנהיג אותה, רק שצריכים לבדוק כי אכן ההנהגה הזאת היא "מתוקה", ואיננה בטעות.

היו אלו שתי שאלות. שאלה אחת, של ידידנו הרב אלעזר יוסף יצ"ו, בעניין קשר התפילין. זה היה לכבוד בר המצוה של בנו, ישראל מאיר יצ"ו, ממילא הוא התעורר לכך, לגבי ההנחה.

שאלה מהקהל: אבל הרב תמיד מעורר, שלפי הרמב"ם ומרן, אין קשר בין בר מצוה לבין תפילין?

תשובת מרן שליט"א: זאת שאלה טובה. אכן הוא הניח תפילין זמן רב לפני כן, חדשים רבים לפני הבר מצוה, אך סמוך להגיעו לגיל שלש עשרה, לקראת מסיבת הבר מצוה וכו', הוא עיין בספר אור לארבעה עשר, שהוא לפי מנהגי האשכנזים, כי מדובר שם בעניינים כלליים של הבר מצוה ולא רק על תפילין, והזדמן לו למצוא את הענין הזה.

כולם מכירים את קשר התפילין של ראש, הוא קשר הדל"ת, שמקובל אצלנו ואצל רבים לעשותו מרובע, ובקיפול התפילין מניחים אותו מתחת לבית. ישנם הטוענים, שלא להניח אותו מתחת לבית, מתחת המעברתא, אלא מעל לבית. ומדוע? כיון שבקשר ישנה קדושה. הרי הוא רומז לשם ה', לשם שדי. שייך בראש מצדדי הבתים, אות דל"ת בקשר, ואות יו"ד בקשר תפילין של יד.

אפשר לראות זאת בתפילין שבידי, שקושרים את רצועות התפילין משני צדדי התפילין לסירוגין, ותאמרו לי, האם זה נראה כמו כנפי יונה?

נראה זאת בהמשך יותר במדויק, אבל כבר עתה נראה לכאורה שזה כמו כנפי יונה, מימין ומשמאל.

ואין חוששין במה שהן מונחות על גבי הקשר של יו"ד, אעפ"י שקדושתו יותר גדולה מהרצועות, כיון שזהו דרך תשמישן. זאת צורת השימוש שלהם, מקפלים ומניחים על הבית.

וכן בתפילין של ראש מניחין הדל"ת תחת המעברתא ולא עליה. בתפילין שלפני אפשר לראות זאת. יש קשר של יו"ד מצד השמאל של התפילין של יד, ומקפלים את הרצועות מעל הקשר.

לכאורה הדבר תמוה, הרי הקשר קדוש יותר מן הרצועות? אבל כתבתי שזהו המנהג, שהרצועות מעל הקשר של יו"ד.

שורש הדבר מתחיל בעצם מהגמרא במס' שבת דף מ"ט ע"א, וכן בדף ק"ל ע"א, שם מובא המעשה של אלישע בעל כנפיים.

אמר רבי ינאי, תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. מאי היא? אביי אמר, שלא יפיח בהן. רבא אמר, שלא יישן בהן.

ואמאי קרי ליה בעל כנפים? שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו. כאן בגמ' כתוב שגזרו גזירה, אבל זה תיקון הצנזורה, וצריך לומר, שגזרו שמד על ישראל.

והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק. ראהו קסדור (כך גירסתנו, ויש גורסים קסדור) אחד. רץ מפניו, ורץ אחריו. ראהו הממונה מטעם המלכות. השלטון מינה אנשים לבדוק שלא עוברים על גזירתם, ומי שמניח תפילין, אחת דתו לנקר את מוחו. רח"ל.

א"כ, למה לשים אותן, מתחת לבית? זאת השאלה, של הרב אלעזר הי"ו.

שאלה שניה, שאל ידידנו הרב עוזי נתנאל יצ"ו מעיר אופקים ת"ו, לגבי נרות שבת. האם ישנו עניין, להדליק יותר משתי נרות שבת? כיון שכתוב בספרים [ראה להלן] בשם המקובלים, שיש עניין להדליק ז' נרות, או אפילו יותר. האם הדבר כדאי? האם אכן זה יותר טוב והגון מהמנהג הרגיל, או שיש להישאר במנהג שלנו?

אלו הן שתי השאלות, שיש להם מכנה משותף מסויים, כפי שהקדמנו.

הרב אלעזר יוסף התעורר לשאלה זו, מתוך מה שהוא ראה בספר 'אור לארבעה עשר', שכתב כך, בעל הגידולי ציון [הגאון רבי מיכל דיין זצ"ל], ראה לנער בר מצוה מניח תפילין. אמר לו, "ילד, אם אתה רוצה אריכות ימים ושנים, תקפיד שקשר תפילין של ראש לא יהיה למטה מתחת לבית כשהם בכיסן". הוא אומר, כי בשביל להשיג אריכות ימים ושנים, צריך להקפיד שהקשר של ראש לא יהיה מתחת הבית.

הרב אלעזר יצ"ו ראה את מה שכתבנו ובש"ע המקוצר ובעולת יצחק דלקמן לתרץ זאת, אך הוא שואל, אולי עכ"פ בתורת חומרא והידור, יש לנהוג כך בכל זאת.

את הנושאים האלו, אנו רוצים לברר כעת בס"ד, לתת תשובה ברורה לשתי השאלות. אקדים ואומר את מסקנת התשובה, שיש לחזק את המנהג, ולא לשנותו, ויש לכך כמה הסברים כדלהלן.

בש"ע המקוצר הלכות תפילין [סימן ט' סעיף כ"ז] כתבנו כך, מנהגינו לקפל את הרצועות משני צדדי הקציעה (אחת לימין ואחת לשמאל לסירוגין, וחוזר חלילה, ותוחב הקצה בסופן), הן בשליד הן בשלדראש, כדי שייראו כצורת כנפיונה המגינות עליה מכאן ומכאן. צורת הקשרים, היא כמו כנפי יונה.

כיון שהגיע אצלו, אותו הממונה, נטלן מראשו ואחזן בידו, אמר לו לאלישע, מה זה בידך?

אמר לו, כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים.

ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות? משום דאמתי'לא כנסת ישראל ליונה, שנאמר [תהלים סח, יד], 'פְּנֵי יוֹנָה נִחְפָּה בַּכֶּסֶף, וְאַבְרוֹתֶיהָ בִּירְקָק חֲרוֹץ'. מה יונה כנפיה מגינות עליה, אף ישראל מצות מגינות עליה.

שאלה מהקהל: ממה שהקסדור שאל את אלישע מה יש בידו, ומוכח שהוא לא ראה בדיוק מה יש בהם, אפשר להוכיח שהיו להם תפילין קטנות כמו שהיו לאבותינו בתימן.

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות. המנהג בתימן ובעוד ארצות היה לעשות תפילין קטנות, אבל כנראה שאז הם היו מומחים ואומנים ויודעים לכתוב את הפרשיות במדויק, אפילו עם אותיות קטנות. אבל היום, כולי האי ואולי... הלוואי שאפילו ככה יהיו האותיות כדת וכדין.

ישנם המסבירים [עיין מחצית השקל סי' כ"ה סק"ד] שלא נעשה נס בפועל, כביכול שנשתנו התפילין להיות ממש כנפי יונה, אלא שהקב"ה היכה את עיניו בסנוורים, והתפילין היו נראים לו ככנפי יונה. תכף נראה בעז"ה, שישנה ראייה לדבריהם.

לכאורה, מדוע הם נמשלו דוקא לכנפי יונה? הרי גם לתורנגול יש כנפיים, וגם לעורבים יש כנפיים. וכדומה. אלא שישנו הבדל, בין היונה לבינם. היונה, כאשר היא נלחמת, היא עושה זאת באמצעות כנפיה, משא"כ שאר העופות, שעושים זאת עם המקור והחרטום שלהם.

כך פירש רש"י שם בזה"ל, כנפי יונה. כדמפרש לקמיה, מפני שהם מצוות, והם מגינים לישראל, והוא להם ככנפים ליונה, שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפיים.

כנפיה מגינות עליה: מן הצנה. זהו הדבר הראשון שאומר רש"י, אבל זה לא מיוחד דוקא ליונה. מוסיף רש"י, ומכל עוף ואדם הבא עליה, היא נלחמת ומכה בראש גפיה, מה שאין כן בשאר עופות, שהם מכים בחרטומם.

אותו הדבר, המצוות מגינות על עם ישראל. למרות שהם בעצם ככבשה בין ע' זאבים, המצוות הן ששומרות עליהם מכל האויבים.

ופירוש הדבר הוא, שאותו צדיק הנקרא אלישע, זה לא שהוא סמך על הנס, שהתפילין יתהפכו להיראות ככנפי יונה, אלא שהוא מסר את נפשו ממש. כך נראה לכאורה. ויש שהגדילו לומר, שהיה צריך למסור את נפשו יותר, אפילו לא לברוח מהקסדור, ולא להתחמק ולומר לו שהם כנפי יונה. אבל לא ניכנס כעת, לכל הפלפולים הללו שנדונו בספרי הראשונים והאחרונים שם. שהרי היה כאן שאלה כללית, האם צריכים למסור את הנפש, משום שהיה זה שעת השמד כאמור.

עכ"פ ברור לכולם, שאלישע לא סמך על הנס. וכששאלו הקסדור, מה יש לך ביד? אמר לו, כנפי יונה. אלישע לא התכוון להגיד שקר, או לסמוך שהקב"ה יעשה לו נס, אלא לומר כי זו מצוה שמגינה עלינו, כמו היונים שהכנפיים מגינות עליהן. ומן השמים גלגלו את הדברים, והיכו את עיני הקסדור בסנוורים, עד שהתפילין היו נראות לו ככנפי יונה.

ישנם המבינים יותר, שנעשה כאן ממש נס, והתפילין נהפכו בידיו לכנפי יונה. ואכן, אי אפשר לשלול את הפירוש הזה.

אומר על כך המגן אברהם [סימן כ"ה סק"ד], בשם מטה משה שהביא זאת מספר המוסר, כי מכאן המקור למנהג קשירת הרצועות ככנפי יונה.

בעל מטה משה [עמוד העבודה ציצית ותפילין סימן כ"ו] מביא את הסיפור הזה בשינוי מעט בזה"ל, מעשה וגזרו על ישראל שלא להניח תפילין, והיה אלישע בעל כנפים לובש. פעם אחת

דהיינו, מה שנוהגים לכרוך את הרצועות מסביב, זהו מפני שהם רצו לעשות זכר לנס הזה. משמע שלפני כן, לא נהגו לכרוך בצורה זו. אין לי ידיעה, כיצד כרך אז כל אחד. מסתבר, כי כל אחד כרך כפי רצונו. אפשר לכרוך מצד ימין, וגם מצד שמאל. אפשר גם לכרוך את הרצועות בנפרד בפני עצמם, ולהניח אותם על יד התפילין. כמדומני שישנם אנשים באיזה קהילות, אשר נוהגים כך גם כיום. הם בכלל לא כורכים את הרצועות מעל התפילין. וישנן אפשרויות נוספות, מצד ימין או מצד שמאל. בהמשך נראה בס"ד, שיש עוד אפשרויות לכריכת התפילין.

גם הריטב"א בחידושו למס' שבת שם כתב זאת בזה"ל, ועל זה נהגנו בשעת חליצת תפילין לכרוך אותם בצורת כנפים, ובלבד [בשל] ראש שנעשה בהם נס. ובשל יד אנו עושים בצורת יו"ד כי הם תשלום שדי, ויש נוהגים לצייר בשתייהן כנפים ככנפי יונה, והכל לפי מה שנהגו.

מה שמפורסם [בעבר. העורך] בתורת חידושי הריטב"א למס' שבת, בדרך כלל אין הכוונה לחידושים אלו שהבאנו לעיל. חידושי הריטב"א הידועים למס' שבת, התברר שזאת טעות, ואינם חידושי הריטב"א, אלא חידושי הר"ן. ומה שהדפיסו בשם חידושי הר"ן, התברר בסוף שהוא שייך ל'ראשון' אחר. אבל בזמנינו הדפיסו את חידושי הריטב"א החדשים מכת"ן, ישנם ראיות שהוא מחברם, מכך שזהו סגנון כתיבתו הרגיל בדרך כלל, וגם מובאים בו החכמים שהוא מזכיר תמיד. לכן התברר, שהריטב"א הוא בעל החידושים החדשים שנמצאו, וממנו הבאתי את מה שאמרנו מקודם.

הריטב"א אומר, כי הם נוהגים לעשות צורת כנפיים דוקא בשל ראש, כי בהם נעשה הנס. והוא מוסיף, שיש הנוהגים לעשות כך גם בתפילין של יד, והכל לפי המנהג. אבל לפי מה שאמרנו מקודם בשם המטה משה, ישנו חיזוק

אחזוהו השומרים, והיה תפילין בידו ובראשו, כיון שראו אותו נוטל מעל ידו ומראשו ונותנן בחיקו. אמרו לו מה בחיקך, אמר להם כנפי יונה, ונעשה לו נס ונראו להם ככנפי יונה ונמלט מידם, ועל כן קראוהו אלישע בעל כנפים (שבת מט א).

מכך שהוא כתב, 'ונראו להם ככנפי יונה', מוכח כפירוש המחצית השקל, וכן הבינו עוד כמה אחרונים [בית יעקב, ונחלת אשר], שהתפילין רק נראו לקסדור ככנפי יונה, ולא שנשתנו בפועל.

ישנם [מהרש"א, בן יהודע, בניהו, ושו"ת הרמ"ע סי' ס'] המדייקים מדברי הגמ', שהמדובר דוקא בתפילין של ראש, שהרי אמרו שם, שהגזירה היתה שינקרו את מוחו. הם מסבירים, כי הם גזרו דוקא על התפילין שבראש, ולא על התפילין שביד. לכאורה לא מובן, מה נפשך? אבל הם מתרצים זאת. למשל ישנם האומרים, שהפריע להם רק התפילין של ראש, כיון שהתפילין של יד הן בין כה וכה מוסתרות. כל מה שהציק להם, זה מה שכתוב [דברים כח, י], וְרָאוּ, כָּל עַמִּי הָאֶרֶץ. פִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עֲלֶיהָ. וְיָרְאוּ מִמֶּנָּה. וישנם עוד תירוצים. גם בזמנם היו הולכים עם התפילין כל היום, ולא רק בזמן התפילה.

על אלישע אמרו שם, שהיה יוצא איתם לשוק. אף שיכל להסתתר בבית. מדוע הוא יצא לשוק? כנראה שהוא הראה להם, שאינו חושש לגזירתם. זאת היתה מסירות נפש. או שהיתה לו איזו סיבה, ואין לנו את הפרטים בזה.

עכ"פ מלשון המטה משה, שהעתיק את הגמ' שלא בדיוק כפי הנוסח שלנו, מפורש שהיו לו תפילין גם ביד וגם בראש. שלא כיש פוסקים שאומרים, שדוקא בתפילין של ראש עושים ככנפי יונה. לפי דבריו מוכח, שהנס נעשה בשני הדברים.

מסיים המטה משה, וכתב בספר מוסר (פ"ד מאמר תפילין) על כן נהגו לכורכם ככנפים זכר למעשה אלישע בעל כנפים.

לנוהגים לעשות כך גם בשל יד, כי הנס נעשה גם בשל יד.

אבל אפילו אם נאמר, שהנס נעשה דוקא בשל ראש, ישנה כאן שאלה כללית. וכי אך ורק בגלל שנעשה פעם איזה נס לאלישע, כל עם ישראל צריכים לעשות זכר לאותו הנס? הדבר נשמע קצת מוזר. הרי הנס לא נעשה לכל עם ישראל, או לחלק חשוב מהם, א"כ מדוע כולם מקפידים לעשות זכר לנס? הדבר כ"כ חשוב, לעשות צורת כנפיים, בגלל הנס הפרטי של אלישע?

חושבני, כי אין הכוונה בדיוק כמשמעות המלים של המטה משה, 'זכר לנס'. אלא הכוונה היא, שכיון שנעשה נס, ומחמתו נתעוררנו לכך שהתפילין והמצוות של עמישראל מגינים עליהם כמו כנפי יונה, ממילא יש מכך לימוד והתעוררות לעשות את הכריכות ככנפי יונה.

הנס עם אלישע, הוא מחזק מעודד ומעורר לקיום המצוות. לא שמחקים בדיוק את מה שהיה אצל אלישע, וכמו שאצל אלישע הנס לא היה כי אם בראש, כך אנו נעשה בראש. אלא למדנו והבננו מאותו המעשה, כי התפילין, שהיא מצוה שאנו מקיימים אותה בכל יום, מגינה עלינו ככנפי יונה. מה הכנפיים של היונה מגינות עליה, כך המצוות מגינות על עם ישראל.

ממילא, זה לא משנה לנו, האם הנס נעשה דוקא עם תפילין של ראש, או גם עם התפילין של יד. כי אנו לא מקפידים לעשות בדיוק זכר לנס בפרטות, אלא למדנו והתעוררנו מאז לעצם הרעיון הזה. לכן עשו דבר, שיזכיר זאת במשך כל הדורות.

*

לגופו של עניין, לגבי אותו הסיפור של בעל הגידולי ציון, שאמר לאותו נער, כי אם הוא רוצה אריכות ימים ושנים, שישים את קשר התפילין למטה, אמנם זה ממש פלא עצום, אבל נתברר שמקור הדברים הוא מהחזוה

מלובלין. הוא שחידש את הדין הזה. הביאו זאת משמו, בכמה ספרים, אבל בד"כ אלו מהחסידים.

בספר אוצר המנהגים (ביאלא) [דף ע"ח הערה שס"א] כתבו כך, איתא בשם החזוה מלובלין, שהוא סגולה לאריכות ימים.

בספר תפארת בנים [טויסיג. דף ע"ד] כתוב משהו קצת אחר, סיפר לי הרב אברהם אייזנבך שליט"א ששמע מאביו הרב חיים הערש זצ"ל, כאשר סובבין את הרצועות על הבתים לאחר חליצתן, צריך להקפיד ליתן הקשר של ראש מעל הבתים ולא מתחתן, ומי שזהיר בזה ניצל ממיתה משונה רח"ל.

למחרתו פגשתי את הרב ר' אברהם יורובין שליט"א מר"ץ בירושלים, ושוחחנו בענין הנ"ל, סיפר לי שהגאון ר' ישראל יצחק רייזמן זצ"ל היה קושר את הרצועות והקשר מלמעלה, שאלתיו, הלוא האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א מניח את הקשר מלמטה? ענה ואמר, תמסור לאדמו"ר בשמי, שעדיף לשים את הקשר מלמעלה, כי לקשר יש יותר קדושה. כשסיפרתי דבריו להאדמו"ר, אמר לי, אינני משנה ממנהגי.

הנה הוא בכל זאת לא רצה לשנות מהמנהג המקובל, אף שהוא מן החסידים.

עוד סיפר לי הנ"ל, שכאשר הבחור מתתיהו בר"י קרשבסקי נ"י הגיע לעול המצוות, אמר לו זקנו הרב משה קרשבסקי זצ"ל, אם תקפיד להניח הקשר מלמעלה תזכה להינצל מצפרני הצבא (דהיינו שתקבל פטור מהצבא), הבחור שידע שרבו האדמו"ר הנ"ל אינו נוהג כך, שאל את רבו מה לעשות ואיך לנהוג? ענהו האדמו"ר, לא שמעתי מסגולה כזו, ברם אחר שזקנך אמר כך, עליך לשמוע בקולו.

בהזדמנות אחרת פגשתי את הרב שלום זאב אייזנבך שליט"א ואמר לי ששמע מהגאון ר' זאב מינצברג זצ"ל, שהקושר את הרצועות ומניח הקשר מלמעלה ניצל מהצבא.

אולם בספר רמזי תורה מהג"ר זאב וואלף
שערליפ מראזוודאב ז"ל, (פרשת האזינו) כתב:
"סגולה לאריכות ימים" שמעתי מחסידים זקנים
בשם דודי זקני שהיה דוד ממש לאמי זקנתי אם
אבי הרה"צ הקדוש ר' יעקב יצחק מלובלין
זצוקלה"ה, שבשעה שמקפלין תפילין של ראש
כדי להניחו במטפחת יניחו באופן זה שיהיה
הקשר על המעברתא ולא מתחת התיתורא,
והיא סגולה לאריכות ימים, וזכותו יגן עלינו ועל
כל ישראל אמן. עכ"ל הפרדס צבי.

קשה לכאורה להתמודד עם דבר כזה. הרי
מדברים על סגולות, ומה אפשר להשיב
ולענות. אבל צריכים לדעת משהו חשוב. ישנם
רבים מגדולי ישראל שאמרו כל מיני הנהגות,
אבל תחילה צריך לדעת עד כמה זה מוסמך.
הרבה דברים מספרים בשם גדולים, ואי אפשר
לדעת בדיוק מה הם אמרו, ואיך אמרו. החוזה
מלובלין לא כתב זאת בהדיא.

יש עוד הרבה דברים אצל החסידים בעיקר,
שהם מקפידים עליהם מאד, ורוב הציבור לא
חושש להם.

לדוגמא אצלם מקפידים שכפתור ימין יהיה על
צד שמאל, ולא להיפך. וכתבו על זה ג"כ
דברים נוראים. ובכל זאת רואים שחוץ מהם אין
אף אחד שמקפיד על כך, ומדוע? דיברנו על
הנושא הזה בעבר [שיעור מוצש"ק אמור ומוצש"ק
בהר ובחוקותי ה'תשע"ז].

מי שעורר את הדבר הזה היה אחד מגדולי
האדמו"רים. הרה"צ מהרמ"מ מרימנוב כתב
על כך דברים שממש מבהילים.

אקרא לפניכם ממה שנזדמן לי כעת, דבר
המובא בירחון המאור [חוברת תע"ז דף קכ"ב],
אמר הרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב זי"ע,
שבשביל כפתור אחד שמשנה על הבגד מימין
לשמאל, שורים על זה כמה מאות כיתות
חיצונים ח"ו. והעתיק שם את לשונו ממש, עוד

לאחר מכן, מובא סיפור אחר.

סיפר לי הרב יוסף שליט"א בן אחי בעל
תפארת יחזקאל, שאביו זצ"ל הקפיד לשים
הקשר מעל המעברתא, אבל את הרצועות לא
קשר על התיתורא אלא בצדדים ככנפי יונה,
וגם בתפילין של יד, ולא כרכם על התיתורא,
אלא כרכם על היד, ולאחר מכן הניחם מתחת
הבתים. ומאוד הקפיד על כך. פעם נתן לו אביו
לכרוך תפילין, והוא כרך הקשר של ה"של-
ראש" מתחת המעברתא, ואת ה"שליד" על
התיתורא. הוכיחו אביו ע"ז ואמר לו, אילו היית
מבין גודל הענין לא היית מעז לשנות מדרכי.

וזה לשון השו"ע הרב (סימן כ"ח סעיף ז'),
כשמקפלין, לא יכרוך הרצועות על הבתים,
אלא על הצדדים (ואינו דומה למטפחת
שכורכין על הספר תורה, מפני שהמטפחת
נעשית שומר להס"ת ומשמשה אליו בכריכה
זו, לכן אין גנאי כלל לס"ת בכריכה זו,
ואדרבא זהו כבודה, משא"כ הרצועות שאינם
משמשים כלום להבתים בכריכה זו), ויש נוהגין
לכורכן ככנפים ע"ש כנפי יונה.

ובמגן אברהם (סימן כה ס"ק ד) כתב, נהגו
לכרכן ככנפים ע"ש כנפי יונה (מט"מ בשם ספר
המוסר), ואין להניח הרצועות על הבתים (גלי
רזיא) וכו', עיי"ש. ובמחצית השקל מסביר
שלכן אין להניח הרצועות על הבתים, מפני
שהבתים קדושתן חמורה מהרצועות.

העירני חתני הרב ברוך כץ שליט"א לספר
פרדס צבי (מהרב צבי מאשקאוויטש ז"ל,
ירושלים תשמג, עמוד קל"ז) וזה לשונו, בספר
שלמי צבור מהג"ר ישראל יעקב אלגאזי ס"ט
זצ"ל בדיני תפילין (אות ו) כתב, כתבו
הפוסקים בשם גליא רזיא שלא יניח שום רצועה
על הבתים, אלא יניחם באופן שיעשה ככנפי
יונה שיניח הקשר תחת התיתורא. ומה שמסבב
הראש אל יגלגל כלל, ואז בנקל יוכל להיות
שיניח הרצועות על התיתורא ולא על הבית,
עכ"ל.

חדשים מקרוב באו במנהג חדש של גויים, שמהפכין ומניחין צד השמאל של הבגדים על צד הימין, ובוזה מגבירים השמאל על הימין בעונותינו הרבים.

תאמרו אתם, וכי דבר כזה הוא לא מפחיד? הוא אומר, שאם תשים את השמאל על הימין, שורים על זה כמה כתות חיצוניים. מדוע לא רואים שמקפידים על כך?

ואין זה קשור אל החסידים בדוקא. למשל, גם מהר"י אייבשיץ, שהוא לא נמנה מכת החסידים, כתב בספרו יערות דבש [ח"א אמצע דרוש ב'] דברים נוראים על עניין התמונות.

וכך הבאנו את דבריו בעיני יצחק על ש"ע המקוצר [יו"ד סי' קמ"ה, בדף שס"ז הערה כ"ט], בכל דיוקן ודיוקן, יש רוח ששורה, ולכן המסתכל במראה, רוח מתלבש בדיוקן שלו, וידוע תדע שאין פרצוף וצלם שאין שורה עליו רוח ומזיק. מאד יש לאדם להיזהר שלא יהא בתוך ביתו פרצוף או צלם בצורה בולטת, ואפילו צורה מצוירת בכותל, יש להיזהר. גם הבאנו זאת עוד שם [דף תס"ט הערה י'].

ישנם צדיקים מעטים בודדים, שלא נותנים שיצלמו אותם. הכל זה בגלל מה שכתב הגר"י אייבשיץ כנ"ל. אבל רואים בסה"כ שרוב עם ישראל, וגם הרבה מקובלים וצדיקים קדושי עליון, לא נמנעים מזה.

חושבני, כי צריכים לדעת כדלקמן. ישנם דברים, שהם גדולים ונסתרים. אולם כלל ישראל לא קיבלו את הדברים שאין לנו ידיעה ברורה בהם, ואין להם מקור בפשט, אם לא שהם מוסמכים ומוסכמים.

לומר שישנם חיצוניים ח"ו, וגם על כל דיוקן שורה רוח טומאה רח"ל. לפי זה, על כל תמונה בבית או בסוכה, ואפילו של צדיקים, שורה רוח טומאה ח"ו. אלו דברים, שאם היה האר"י ז"ל

אומרם, הם היו מתקבלים בסבר פנים יפות, אפילו שלא מבינים את עומקם. אבל אם גדולים אחרים אמרו חידושים כעין אלו, והם אינם בדרגת האר"י, חושבני שכלל ישראל מבין שאין דבריהם מחייבים.

ולעניינינו, הגם שהחווה מלובלין אמר זאת, והוא ודאי יודע מה שהוא אומר, מ"מ אין הכרח גמור לנהוג כך.

ובכלל כבר אמרנו מקודם, שלא ברור אם הוא אמר זאת. ומדוע? כי בספרו הדבר לא נמצא, רק כתבו זאת משמו. גם יש סתירה בשמועות, כי חלקם אמרו שזה מועיל לאריכות ימים, וחלקם אמרו שניצול ממיתה משונה. ויש שאמרו שניצולים מהצבא. שוב הפעם, רואים כי לא ברור מה בדיוק נאמר. דברים כאלו, אי אפשר לקבל גם מגדולי ישראל, בלי שאנו מבינים ויודעים מי עומד מאחוריהם. זאת הסיבה, שלא התייחסו לכך בכבוד ראש ממש. את התשובה הזו אני מקדים מן הבחינה הזאת, כי צריך לתת תשובה ל"סגולת" החווה מלובלין.

אבל אם אנו מדברים על פי הפשט, רואים שישנה הסתכלות אחרת לגמרי לדבר הזה. לדוגמא, יש לשאול, מדוע חושבים שהקשר קדוש יותר מכל החלק התחתון של התפילין? הרי בית התפילין שמונחות בו הפרשיות, הוא מעל התיתורא והמעברתא, וכולם ביחד קדושים. וכי קדושת הקשר, יתירה מהם?

כנראה הם חושבים, שאין להניח את הקשר מעל המעברתא, והמעברתא אינה חלק מהבית, כי אולי קדושתה פחותה מהבית. אבל אם זאת הבעיני, הרי אפשר להניח את הקשר מתחת הבית ממש, באמצע, ולא תחת המעברתא, וכך לקשור.

אלא שאפשר להתווכח ולומר, שהחלק התחתון תחת הבית, שהוא התיתורא, הוא ג"כ בדרגא פחותה מן הקשר.

על הקשר של ראש ושל יד. ועיין בביה"ל (סי' ל"ד ד"ה ב' זוגות), ובסי' מ"ב (ד"ה משל ראש השני באותו העמוד) כתב דלכתחילה יש לחוש לשיטת הב"ח דבקשר יש קדושה כבית עצמו ע"ש.

נאמר זאת, במלים שלנו. לפי הב"ח, ישנו חילוק בין מקום הקשר לבין שאר הרצועות. הקשר הוא קדוש, אבל הרצועות הם בגדר תשמישי קדושה. הסיבה לכך שהרצועות נחשבים תשמישי קדושה, כיון שבעצם כאשר אנו מניחים תפילין, צריכים להניחם על הראש ועל היד, אולם ללא הרצועות הם לא יעמדו. לכן ישנן רצועות, בכדי שע"כ ייתפס ויחזיק את הבתים במקומם. לכן אומר הב"ח, כי הרצועות הם בדרגא פחותה מן הקשר. הרצועות כולם, הם רק תשמישי קדושה. אבל הקשר, יש בו קדושה. ואיזו קדושה יש לו? קדושה של הבית. זאת שיטת הב"ח. אבל המשנה ברורה בסימן מ"ב כתב, שאף שזו דעת הב"ח, דעת מרן אינה כן. והמשנ"ב חשש לשיטתו. אבל למעשה, קי"ל כדעת מרן, ואין הבדל בקדושתם.

צריכים לדייק בעיקר הדברים הללו. היום מקובל לעשות את מכסי בתי התפילין, כך שיכסו על כל חלקי התפילין, ויהיו נפתחים ונסגרים. אבל מי שזוכר יודע, שבעבר זה לא היה מקובל, אלא היו עושים רק קוביות שיכסו את הבית בלבד. כיום השתכללו עוד יותר, ועושים משהו שמקיף את הכל.

השינויים האלו התחילו בעיקר"ת ירושלם ת"ו, שם גר רב צדיק אשכנזי ותלמיד חכם חשוב, אשר עסק רבות בענייני התפילין, וסופר מובהק, שמו הרב נתנאל תפילינסקי זצ"ל. כבר בשמו, רמז עסקי התפילין שלו. והוא זה שחידש, את שינוי צורת הקופסאות.

חושבני שבעבר, לא היו עושים גם את הקופסא המקיפה את הבית לבדו. לא היה שום מכסה.

וכאשר באים לברר מבחינה הלכתית, עם מי הצדק, רואים שהדבר אינו פשוט כלל.

אקרא בפניכם מתוך הספר חיי משה [שקלארש. סימן כ"ט, מנהגי כריכת תפילין, דף קנ"ז וז"ל, במשנה ברורה (סק"ט) הביא ממג"א שלא יכרוך הרצועות על הבתים אלא על התיתורה בצדס. ובא"י רבה העיר על זה דתמוה הוא, שהרי כתב הרמ"א (סי' כז ס"ח) שאין לכרוך הרצועות על התיתורה והטעם הוא מפני שהתיתורה יש בה קדושה יותר מן הרצועות, וצ"ע.

עוד כתב במ"ב (שם) שיש שנהגו לכרכם ככנפיים על שם כנפי יונה. וכוונתו לדברי הגמ', שנעשה לאלישע נס ונדמו תפיליו ככנפי יונה. וראה בשפת אמת בחידושי לשבת שם שכתב שעיקר הגזירה היתה רק על תפילין של ראש שהם מנקרים עיניהם של הגויים. ולפי זה נראה שמנהג זה שהובא במ"ב ראוי לנהגו דווקא בתפילין של ראש, כיון שרק בהם שייך הענין של כנפי יונה.

כריכת הרצועות על הקשר, נראה שדבר זה תלוי במחלוקת רש"י ותוס'. שברש"י בפירושו למנחות דף ל"ה: ד"ה קשר משמע דדל"ת שבקשר של ראש וי"ד שבקשר של יד יש בהם קדושה. והתוס' שם חולקים ע"ז וכתבו שרק בבית של ראש חמיר כיון שחקוק בו שי"ן בעור, אבל ברצועות של יד אף שיש בהם צורת י"ד אין קדושה כ"כ, וכן משמע בתוס' בשבת ס"א, ד"ה דלמא, וע"ש בגליון הש"ס. ועיין ג"כ ברש"י בשבת (כח: ד"ה שי"ן של תפילין) ושם נתבאר.

ועי' בפמ"ג (סי' קנד משב"ז סק"ב) שכתב שהב"ח פירש בדברי רש"י שהקשר הוא גוף הקדושה ושאך הרצועות הן תשמישי קדושה, ומשמע שהקשר יש בו קדושה כמו הבתים עצמם, וכן בקשר של יד דהיינו הי"ד, ומשמע שמצדד כן להלכה. וא"כ אסור לכרוך הרצועות

אבל זהו מנהג קדמון יותר, הנזכר כבר אפילו בזמן תרומת הדשן. והרב תרומת הדשן, הינו מהדורות הראשונים. עכ"פ כך היה אצלם, בארצות אשכנז.

נמצא כי בעצם היו שלושה שלבים. בשלב הראשון, לא היה שום כיסוי לתפילין. בשלב השני, ראו שכדאי לשמור את הבית, ותיקנו קופסא שכיסתה את הבית לבדו. ואח"כ ראה הרב נתנאל תפילינסקי, לתקן קופסא שכיסתה את הכל ביחד.

דבר זה כתוב בקובץ כללי הוראה [חלק י"א דף ס"ד אות י']. מאמרו של הגר"ד וינגרטן [בזה"ל, יגלול את רצועות התפילין, ויזהר שלא לגלול על גבי הבית עצמו, אלא או על גבי התיתורא, או בצידי הקופסא שמניח בה את התפילין לשמירה. ורבים מקפידים שלא לגלול בעצמם אלא ככנפי יונה.

וכתב בהערותיו שם, במשנ"ב לא הביא דבר זה כיון שהוא מנהג חדש [שהנהיג הסופר ר' נתנאל מירושלם] של קופסאות על גבי התיתורא גם כן, ועד הזמן האחרון היו רק קופסאות לשמירת הבית עצמו בלבד.

ולגבי מה שאנו מדברים, כתב באות י"ד כך, כשגולל הרצועה של תפילין של ראש, יכול להניח את הקשר מתחת לבית ולגלול סביבו את הרצועה על גבי התיתורא, וכן המנהג. גם אם התפילין עם קופסא, מניחים את הקשר מתחת הקופסא.

בהערה כ"ח, כמקורות לדין דלעיל, כתב בעל המאמר באריכות על העניין הזה, מן הבחינה ההלכתית. כ"כ בפשיטות מהר"י ארגואיטי (ילקוט מעם לועז פ' עקב עמ' תקסג, ויתכן שחלק זה נכתב עדיין ע"י מהר"י כולי). וכ"כ השלמי ציבור (ס"ט תפילין ס"ו). עי' פרק סדר הנחת תפילין וברכתו (הערה נ"א) שנתבאר בארוכה שדעת רוב הפוסקים שהבית

והתיתורא והמעברתא, הם גוף הקדושה והרצועות, אף שיש בהם קשר של י"ד או של דל"ת אינם אלא תשמישי קדושה ע"ש, ומשום כך הקפידו להניח את הקשר "תחת" התיתורא ודו"ק.

הרי ישנם שלושה חלקים בתפילין. יש את הבית, המכונה "הקציעה", והוא מלמעלה, ובו מונחים הפרשיות. והתיתורא, זהו הריבוע שתחת הבית. והמעברתא, היכן שעוברת רצועת התפילין. והוא אומר, כי מבואר שם באריכות, כי שלושת החלקים הללו הם גוף הקדושה. שלשתם ביחד, שהם מחוברים כאחד, הם עצמם גוף הקדושה. משא"כ הרצועות, אפילו שיש בהם קשרי י"ד ודל"ת, אינם אלא תשמישי קדושה. וזו הסיבה, להניח את הקשר דוקא מתחת כולם.

והוא עשה חסד והזכיר גם את הספר שלנו, ועיי עוד במה שהאריך בזה בשו"ת עולת יצחק (למהר"י רצאבי, ח"ב סימן י"ט) לבאר המנהג. טוב שהוא ציין לשם. יישר כוחו, שבשפלנו זכר לנו.

ואכן הוא כתב בצורה ברורה, שישנו עניין לעשות בדוקא ההיפך מאותה השמועה, (והוא ראה אותו, כדמוכח לקמן ד"ה וכך), להניח הקשר תחת המעברתא והתיתורא. והגם שיש קשר בתוך הרצועה, הוא אינו בדרגת קדושת הבית. גם הקשרים עצמם, מעיקר הדין, אינם אלא בגדר תשמישי קדושה.

חושבני שצריך להוסיף ולהטעים זאת יותר. הן אמת שישנו קשר ברצועה, וממילא מסתבר שהוא קדוש יותר משאר הרצועה, אבל אין שום איסור לפרק את הקשר, או להעבירו למקום אחר. אפילו בצורת דל"ת של הראש, או ביו"ד בתפילין של יד, מותר לפרקם. אין עליהם קדושה עולמית, אלא קדושה זמנית. היא לא קדושה מאד גדולה. מאידך, קדושת הבתים היא קדושה עולמית, ואי אפשר להורידם

לא הבנתי הטעם, דהא ודאי דקדושת בית של תפילין קדושה מהרצועה אע"פ שיש בה קשר, וא"כ מה"ת נימא דיהיה חסרון להניח הקשר תחתיה. ואמנם נחלקו רבותינו הראשונים אם גדר קשר דיו"ד ודל"ת דרצועה הוא גדר אות או רק כעין אות, ע"י בזה באריכות בחידושי מרן ר"י הלוי על ה' תפילין שהעמיק והרחיב הדבר, וע"ע ספר דברי מרדכי (להגר"מ מן זצ"ל) על מס' שבת במה שהרחיב היריעה בזה ונתבאר במקומו בעז"ה, אך זה ודאי דאינו יותר מהבית עצמו, וכמש"נ בהערה הקודמת.

עוד שם בהערה ל"ב, עיין הערה כ"ט לגבי קשר של ראש, והוא הדין והטעם בקשר של יו"ד, אולם כאן לכאורה יש להקפיד יותר, דהרי הרצועה שאין בה את הקשר מבואר במג"א שקדושה פחות, ומשום כך כתב שאין להפך את סוף הרצועה לראשה וראשה לסופה, שמוריד מקדושת התחלת הרצועה שנתקדשה בקדושת האות יו"ד שהיתה קשורה שם, ומבואר דיותר יש קדושה בחלק היו"ד שברצועה לסופה. אולם מאחר ועושים כן לצורך שמירת התפילין שאם יפלו שח"ו לא יפגמו אין בזה חשש, וכמ"ש הערוך השלחן (סי' כ"ח ס"ח).

הוא אומר, כי אף שנראה שהכל טוב ויפה לגבי הקשר של ראש, אבל מה נעשה לגבי הקשר שביד? הרי מצד הבית יש את הקשר בצורת יו"ד, ועתה כשאנו כורכים את הרצועות מעל הקשר, לכאורה זה אסור, כיון שודאי שהרצועות פחות קדושות מהיו"ד. בשלמא בתפילין של ראש, הקשר הוא מתחת הבית ומעל הרצועות. אבל בתפילין של יד, לכאורה זאת בעיא, כיון ששמים את הרצועות מעל קשר היו"ד. וכי הרצועה קדושה יותר מהיו"ד?

אלא מה נגיד, שישנם אנשים שהיו"ד אצלם אינה מחוברת, ודבר זה אינו טוב. צריך להקפיד תמיד, שהיו"ד תהיה מחוברת לבית. כתוב בזוהר הקדוש [פרשת פינחס דף קל"ז] לגבי מי שמרחיק את היו"ד מהבית, מאן דרחיק לה

מקדושתם. לעומת זאת, את הקשרים אפשר לפרק ולהחליף. הוא יכול לגזור את סוף הרצועה ששם נמצאת היו"ד, ולעשות את הקשר במקום אחר. קורה לפעמים, שהקשר מעט קטן, או גדול, ואז מקצרים ומארכים, ואין בכך איסור או חשש. הרי שקדושתם פחותה מן הבית.

שאלה מהקהל: האם אין דעה שאוסרת לשנות את מקום הקשר?

תשובת מרן שליט"א: לא. יש רק את שיטת המג"א האומר, שלא להחליף ולשנות מצד לצד, כי יש בזה יותר קדושה. אבל כל זה, אינו מגיע לדרגת קדושת הבית.

שאלה מהקהל: אבל א"כ לא הרווחנו כלום, כי לפי זה צריכים לשים את כל הרצועות מתחת הבית, ואנו נוהגים לכרוך את הרצועות ככנפי יונה על הבתים עצמם?

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. זה בגלל צורת כנפי יונה. תכף נגיע לכך, ונסביר זאת יותר טוב. מ"מ כבר עכשיו אומר לך בקצרה, כיון ששאלת נגיד את הסוף, כי בגלל הכנפי יונה כורכים את הרצועות על הבתים, למרות שקדושתם פחותה ממנו. וגם מפני שחוששים על התפילין, כי אם יפול ח"ו, הרצועות שסביבו שומרות עליו. וגם בזמננו, שישנן קופסאות, הן עלולות להיפתח, והתפילין עלולות ליפול חלילה. הרי זה עון גדול רח"ל, שנוהגים להתענות על כך. לכן העדיפו לכרוך מעל הבתים, כי חוששים גם בזמן קשירת התפילין, אולי יסיח האדם דעת, ויפלו לו התפילין, ממילא הנהיגו לקשור מסביב. וגם משום הטעם, של כנפי יונה.

וכך כתוב עוד בקובץ הנ"ל הערה כ"ט, ע"י ערוך השלחן (סי' כח ס"ח) שהביא שיש נוהגים כן וכו"כ בספר רמזי תורה בשם הגה"ק מלובלין. ובערוך השלחן כתב בטעמם, שמאחר והקשר הוא חלק משום שד"י של תפילין, אינו נאה שיהיה מתחת הבית. ולענ"ד

מאתר דא, רחיק מעידונא דעלמא דאתי. זהו דבר מבהיל.

ומבואר עוד במפרשים ובפוסקים, כי אין הכוונה דוקא לזמן ההנחה, אלא כל הזמן, אפילו בזמן שהתפילין בתוך כיסם, גם אז צריך לשים לב שהיו"ד תהיה מחוברת לבית.

לאור הדברים הללו אפשר לומר כדלקמן. אמנם ישנם אנשים העושים כל מיני חכמות, בכדי לחבר את היו"ד לבית, ישנם הקושרים גיד בכדי להדקן ולתפסן יחד, וישנם המכניסים בדוחק חתיכת רצועה קטנה בתוך המעברתא מתחת הקשר, וכך היא תופסת אותו בלחץ. ברוך ה', ישנן פתרונות, כפי שאמרנו. אבל ישנם אנשים, שהפתרונות הללו לא מסתדרים להם, או שאינם יודעים מזה וכו', ואז קשר היו"ד שלהם מתרחק מן הבית. לכן, הם צריכים לכרוך את הרצועות ככנפי יונה מסביב לבית, בשביל שיהיה מהודק. א"כ, אולי בשביל זה, יש מקום להתיר להניח את הכריכות מעל קשר היו"ד, כיון שזהו צורך התפילין.

ברם קשה על כך, כי אם זאת הסיבה, הרי שהיינו מקפידים שלא להניח את הכריכות מעל היו"ד, אם לא במקום שמוכרח. א"כ, מדוע מקפלים את הרצועות מכאן ומכאן לכל ארכן? לכאורה היה צריך לנהוג, לכרוך רק פעם אחת מעל קשר היו"ד, בכדי להדקן לבית, ואת כל שאר הכריכות לעשות מן הצד השני.

לכאורה זאת טענה, כפי שהעיר אותה כותב המאמר שם בהערה ל"ב.

אבל הוא מסיים, כי כיון שלמעשה עושים זאת לצורך שמירת התפילין, ממילא אין בכך חשש.

לכן, נסכם את הנושא בשני תירוצים.

ראשית, ישנם אנשים שאצלם היו"ד מתנתקת מעט מן הבית, וזה חמור, לכן צריכים לכרוך

את הרצועות מעל היו"ד, בכדי שהיא לא תיפרד מהבית. וגם לגבי שאר האנשים, אשר אין להם את הבעיית הזו, אפ"ה אין לחלק, כי אי אפשר לעשות הנהגות שונות לכלל ישראל, כיון שכל אחד לומד מהשני. לכן, צריכים לעשות הנהגה אחת כוללת לכולם.

בשביל אותם האנשים שמתנתקת להם היו"ד מהבית מעט, תיקנו תקנה כללית, לכרוך את הרצועות מעל היו"ד, אפילו שקדושתו גדולה מן הרצועות. ולמרות שבשביל לתקן זאת, מספיק לכרוך אפילו רק פעם אחת מעל היו"ד, ואת שאר הרצועה אפשר להמשיך לכרוך מהצד השני (הימני), כבר אמרנו בקצרה לעיל, כי כל זה היה נכון אם לא היתה לנו בעיית של נפילה. אבל כיון שאנו חוששים שחס ושלום יפלו התפילין לארץ, ואפילו שעתה יש לנו מכסים, הוא עלול להיפתח תוך כדי הנפילה, לכן לא מספיק לעשות רק קשר אחד מעל היו"ד, אלא צריך עוד כמה קשרים מעליו.

א"כ בעצם, אני אומר שני דברים. האחד, בגלל האנשים שהיו"ד אינו מחובר אצלם היטב, הנהיגו לתפוס אותו עם הרצועה. ואם תאמר, אולי היה מספיק לכרוך את הרצועה פעם אחת מעל הקשר בשביל להדקן? על זה אנו מוסיפים ואומרים, כי כיון שאם יפלו התפילין, המכסה עלול להיפתח, ויפלו הבתים על הארץ חלילה, ממילא צריכים לקשור מסביב, לחבר את המכסה לבית כמה פעמים. וכיון שכבר כורכים כמה פעמים, כבר אין נפק"מ לגבי הכמות, כיון שבלא"ה מוסיפים רצועות שם, ואפשר להוסיף ככל מה שצריך.

אבל הסיבה היותר נראית היא כפי שאמרנו לעיל, שרוצים לעשות עם הכריכות בצורת כנפי יונה, וכפי הדעות שהכנפי יונה אינם דוקא בתפילין של ראש, אלא גם בתפילין של יד. אנו רוצים את צורת הכנפי יונה, גם בתפילין של ראש וגם בתפילין של יד, וממילא זה מחייב להגיע לתוצאה זו, שהרצועות מעל קשר היו"ד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לכן קיצור הדברים, נראה לי כי עדיף להחזיק את המסורת מכל הבחינות, ואין בכך כל חשש. אדרבה, זה לא שאנו מקילים, שאפשר להניח את הקשר מלמטה, אלא ההיפך, ישנו עניין בדוקא שהתפילין עצמם יהיו מעל הקשר, כיון שקדושתו גדולה מן הקשר. ובזכות שמירת המסורת, נאריך ימים ושנים, ונינצל ממיתה משונה, וגם מהצבא ומכל הפגעים הרעים.

שאלה מהקהל: אבל אנו נוהגים כבר בין כה וכה לשים את הרצועות מעל הקשר, ובודאי שקדושתם פחותה הן מהבית והן מהקשר. ואף שתירצנו שזה מותר בשביל השמירה, ובכדי שלא ייפול וכו'. והנה עתה אחרי שאנו רואים שזה כך, מה אכפת לנו להחמיר ולהעלות את הקשר למעלה על המעברתא, כי כבר בכל מקרה הפסדנו את כל צורת הקשירה המתבקשת? כבר הפסדנו את העניין, ועכ"פ נתפוס את מה שאפשר להרוויח?

תשובת מרן שליט"א: אנו דיברנו על של ראש, אתה עכשיו דן בכלל מדוע כורכים מסביב לבית. אלו הן שתי שאלות. ישנו נדון על התפילין של ראש, כפי שאמרנו, ומה שאתה שואל מדוע כורכים מעל הבית, אין זה אלא בכדי לשמור אותו, וכמו ששמים מטפחת על הספר תורה, או תיק, שזהו בשביל השמירה. מה שאתה רוצה להעלות את הקשר מעל המעברתא, זה לא כדאי, כיון שאמרנו שהמעברתא קדושה יותר מן הקשר. ובכל מקרה, הבית הוא העיקר, והרצועות הן רק שומרות וכו"ל. כולם מבינים, שבעצם הבית מונח על הקשר, והוא קדוש יותר. ומה ששינינו בשביל השמירה, אין פירושו ששמים את הרצועות מעל הקשר, אלא שהן שומרות על הבית. מלכתחילה אנו שמים את הקשר מתחת הבית, כיון שהבית והמעברתא קדושים ממנו. ועתה בשביל לשמור אותו, שלא ייפגמו זוויות הבתים אם ייפלו ח"ו, הרי עצם הנפילה לבדה היא חמורה, ומתענים על כך, על כן נזהרו בזה, ולכן אנו קושרים באופן שישמור על הרצועות. זהו כבר השלב השני.

שאלה מהקהל: א"כ יוצא למסקנא, שישנם שלושה טעמים. האחד, בכדי שלא יתרחק היו"ד מהבית. השני, בשביל הכנפי יונה. והשלישי, שאם ייפול הוא לא ייפתח בקלות.

תשובת מרן שליט"א: נכון מאד. יש לנו ג' טעמים למנהג.

לכן חושבני, שלא כדאי "להחמיר" כביכול, כפי שאומרים אחרים. ואדרבה.

ולגבי מה שמביאים שמועה כזו, בשם החוזה מלובלין, שזאת סגולה לאריכות ימים, חושבני כי שמירת המנהג והמסורת של כלל ישראל, זהו בודאי בטוח לקבל שפע טוב מן השמים. אם זו אכן סגולה לאריכות ימים או לא, איננו יודעים. אין לכך מקור מוסמך. אבל שמירת המסורת של עם ישראל, זה לבטח סגולה בדוקה.

ואל תחשבו, שמנהג זה הוא רק אצלינו. המנהג הזה, מקובל בעם ישראל מדורי דורות.

בעל שו"ת חוות יאיר, שהיה לפני בערך כשלוש מאות שנה בספרו מקור חיים [סימן כ"ח סעיף ג'] כתב במפורש שכן עושים.

וזה לשונו, כתב במטה משה סי' כ"ו בשם ספר המוסר דנהגו לְכַרְכֵּם כְּכַנָּפִים, והוא ידוע ומפורסם שמניחים קשר התפילין של ראש 'תחת' התיתורא, וכורכים הרצועות שמקשר התלויין סביב הקציצה, והוא נכון שבעת הנחתם בקלות ובמהירות יוסרו הרצועות רגע כמימריה, וכל זה בתש"ר. ונ"ל שראיה לזה מגמ' פ' במה טומנין ופרק ר"א דמילה דמקשי ומ"ש כנפי יונה דנקט, ומשמע דמ"ש כנפי, מיהא ניחא ליה, ודוק.

גם בשם החזו"א מוסרים כך, שהוא נהג לשים את הקשר מתחת התפילין של ראש. כך מובא בספר ארחות רבינו ח"א דף כ"ט.

שאלה מהקהל: אולי מה שהתחדש בשנים האחרונות, לעשות קופסא גם מלמטה, זה משנה את המציאות?

תשובת מרן שליט"א: אתה צודק במדה מסויימת, והייתי צריך להזכיר זאת קודם. כבר הפסקי תשובות [דף רס"ג הערה ל"א] מעורר בשם ספר תפילה למשה, כי הני מילי בזמנם, שלא היו קופסאות יעו"ש. אבל לפי מה שאנו אומרים, זה בסדר, כי הקופסא היא טפילה בעצם אל הבית. ולמרות שהקשר של ראש נמצא מתחת התפילין יחד עם הקופסא, אין פירושו שלקופסא ישנה כביכול קדושה יותר מן הקשר, אלא שהיא רק שומרת על הבית, והקשר מתחת. מסתכלים על העיקר.

שאלה מהקהל: חושבני שאם הקשר מעל הבית, הרצועה מתקפלת מעט, ויכולה ממילא להתהפך בראש.

תשובת מרן שליט"א: אולי זאת עוד סיבה, וצריכים לבחון זאת.

שאלה מהקהל: אולי התחתית כעת היא כבר מיותרת?

תשובת מרן שליט"א: אתה שואל על היצרנים? בסה"כ זאת שמירה על כל החלקים. מבחינת הריבוע, זה לא מעכב. אבל אם כבר עשו זאת, אין זה אלא משום שהוסיפו "נטירותא יתירתא", שגם ריבוע המעברתא לא יפגם.

תשובה לשואל בעניין מנהגנו להדליק שתי נרות לשבת קודש, האם ראוי וכדאי להוסיף עוד נרות.

כיון שהנני רואה שהזמן קצר, אין אפשרות כעת להאריך, אך כיון שכבר הזכרתי את השאלה לעיל לגבי תוספת הנרות בליל שבת, נאמר את התשובה בקצרה, ונבארה בס"ד ביתר אריכות בשיעור הבא (או בהזדמנות אחרת).

מובא בספרים, וכך גם כתבנו בש"ע המקוצר [סימן נ"ז סעיף ה'], המנהג להדליק שני נרות לכבוד שבת, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, אעפ"י שמן הדין מספיק נר אחד. ויכולים להדליק יותר משני נרות.

מקובל ונהוג, להדליק שני נרות. אבל ישנם ספרים שכתבו, שישנו עניין להדליק יותר מב' נרות.

למשל בעל הפסקי תשובות [סימן רס"ג אות ב'] אוסף בספרו הלכות ומנהגים מספרים וסופרים. וכך הוא כתב שם, ובמספר הנרות שראוי להדליק ישנם מסורות ומנהגים שונים, ובמשנ"ב (סק"ו) בשם המג"א (סק"ב) מביא שיש הנוהגין להדליק שבעה נרות, ושיש נוהגין עשרה. ועוד מובא מנהגים ומסורות של ריבוי במספר הנרות, והכל בכלל המצוה, והשלהבת עולה יפה לשמים לנחת רוח, וכדברי חז"ל (שבת כ"ג ב) "דהוה רגיל בשרגי טובא (הרבה נרות), אמר גברא רבא נפק מהכא" וכו' עיין שם, אך זאת בתנאי שהוא ברצון הבעל ובהסכמתו, דאי לאו הכי ודאי שלום בית עדיף.

והמנהג הנפוץ בתפוצות ישראל להוסיף עבור כל ילד שנוסף במשפחה עוד נר לכבוד שבת, והגם שאין זכר למנהג זה בחז"ל ובראשונים ובשו"ע ונושאי כליו, מכל מקום כבר מצאו סימוכין לכך, והוא בכלל דברי חז"ל (הנזכרים) שבשכר שמרביין בנרות זוכין לבנין וחתנין רבנן, ואגב מנהג זה נוהגים במשפחות הרבה, שמיד לאחר הנישואין מתחילין להדליק ארבעה נרות, שנים נגד זכור ושמור ושנים נגד הבעל ואשתו.

ובהערה 16 שם הוסיף לגבי מנהגי ההדלקה, מביא בס' בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ג' אות ח') להדליק ל"ו נרות, כי בנר שבת הארה מאור הגנוז ששימש ל"ו שעות, וכ"ה בס' אמרי פנחס (עניני שבת) בשם הרה"ק מקאריין זי"ע. זה גם כנגד ל"ו צדיקים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נרות משמן זית, ובחדר שבת ישנם עוד ארבעה פלורוסנטים, ובמטבח יש עוד אחד, ובשירותים עוד שנים. א"כ ב"ה יצא, שיש לנו בבית בדיוק תשע אורות, כנגד מספר הילדים שלי... לא התכוונתי לכך מעיקרא, אבל כך יצא מאת ה'.

במלים אחרות, תשובתי לאותו אברך היא כדלקמן. אין הכי נמי, אתה צודק, אינני יכול להגיד לך לא להחמיר ולהדליק יותר משנים. אם אתה רוצה להחמיר, תחמיר. אמנם אנו לא נהגנו כך, אבל גם זה בגדר 'שוקולדה'. תדליק שבע נרות, או אפילו כ"ו נרות, ואם אתה רוצה יותר, תדליק גם ל"ו נרות. אבל תקח בחשבון, שיש לך בבית פלורוסנטים. אפשר שתספור גם אותם, ותכניס בחשבון, כי הרי ישנם הסוברים שאפשר לברך גם עליהם לבדם. א"כ בודאי שאפשר להכניסם ולהכלילם בחשבון. ממילא יוצא, שההידור שלך אינו גדול כ"כ, אחרי שאתה יכול לצרף את האורות שיש לך בבית. תצרף ותכניס אותם בחשבון הזה. אנו גם מהדרים ומחמירים בכך, מבלי שנתכוונו לכך מעיקרא. אבל כך יוצא, שזה מועיל גם לדידן. והשם ב"ה יסייענו על דבר כבוד שמו, אכ"ר.

הודעה חשובה:

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף מקצת עניינים

וציין מעט מקורות, שיפר ותיקן כמה דברים, כי מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה וליזכו הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

ובשו"ת משנת יוסף ח"ד סי' ל"ג שרבני ירושלים מהרי"ץ דושינסקיא והגרז"ר בענגיס זצ"ל היו מורים לנשים שבאו להתברך אצלם לזש"ק שידליקו 26 נרות שמן זית כמספר שם הוי"ה. ובס' מעשה רב אות קי"ב שהגר"א זי"ע היה מרבה מאד בנרות וכו' עיין שם.

לפני שבאים לדון במנהגים הללו, צריכים לדעת ולבחון, שזה לא כתוב בספרים היסודיים והעיקריים. בזהר הקדוש כתוב, להדליק ב' נרות, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. גם לא כתוב בשם האר"י ז"ל, שישנו עניין להוסיף. אמנם החמדת ימים [ח"א פ"ד מנחת ער"ש] מביא בשם המקובלים, שיש עניין להרבות בנרות.

בכל אופן, נאמר עתה את מה שאנו עונים לשאלת אותו האברך, ידידנו הרב עוזי נתנאל נר"ו.

הרי בזמננו, ישנה שאלה גדולה לגבי הדלקת נרות שבת, כי בבית בלאו הכי ישנם פלורוסנטים ואורות החשמל. בבית ישנם הרבה אורות, עד כדי כך שדנים בספרי זמננו, מדוע מברכים להדליק נר שלשבת, הרי שרגא בטיהרא למאי מהני? זה אפילו לא בגדר תוספת אורה. יש מספיק אור בבית, עד כדי שאור הנרות, אינו מעלה ולא מוריד.

ישנם שהגדילו לומר, על מנורות התאורה שלנו, שגם עליהם אפשר לברך להדליק נר שלשבת. אפשר לראות זאת בפסקי תשובות שם באות ט', כי ישנם האומרים שמותר לברך עליהם ממש כמו נרות השמן.

ולכן נאמר גם אנו לאותו אברך, אם אתה רוצה להחמיר לעשות ז' נרות, אין בעיני, תעשה שני נרות רגילים משמן זית או אפילו משעוה, ותחשיב גם את אור החשמל...

אני בעצמי ספרתי עכשיו בבית שלי, בדקתי זאת, ונתברר שנורות החשמל הם כפי מספר הילדים שחנני ה' (כי יש נוהגים לפי מספר הילדים כנז"ל). עשיתי חשבון, שיש לי שני